

Biografia de Magí Gamisans

(Transcrita per Jaume Serra)

La biografia del manresà Magí Gamisans és el testimoni d'un home d'acció, d'un activista obrer dels anys tan intensos de la Segona República. A través de les seves vivències es poden veure tot de relacions entre la història personal i la història col·lectiva. És aquesta participació activa en els fets de l'època el que dona relleu i interès històric a les vivències personals. La militància política i sindical va marcar profundament la vida de personatges com Magí Gamisans, que sortosament ha sentit la necessitat d'explicar-ho. A través d'aquesta biografia escrita pel mateix Magí Gamisans ens podem indinsar una mica més en el coneixement del nostre passat.

Jo, Magí Gamisans i Sauli, vaig néixer a Manresa el 26 de maig de 1906. La família, avis i pare, catalans ancestrals, la mare adoptada a la Maternitat acabada de néixer i criada en una masia a 80 quilòmetres de Barcelona fins als cinc anys, quan ja la tenien com a filla. Els meus avis van demanar una filla i els van facilitar aquella nena que es va casar als 17 anys. Els avis conreaven la terra i els pares eren menestrals.

La meua infància va transcórrer com la de la majoria dels altres nois. Vaig fer estudis de comptabilitat que no vaig acabar. Als 13 anys vaig entrar a treballar en una serradora. Estava afiliat a la CNT i aviat vaig ser un dels que vigilaven si venia la Guàrdia Civil quan es feien reunions clandestines. Poc després vaig ser elegit secretari durant alguns anys. La meua diversió esportiva era jugar al futbol. Vaig jugar amb el C.F. Manresa i amb clubs de la comarca. La meua millor afició era la lectura.

El ram de la fusta on treballava traslladava les seves indústries cap al Pirineu per abaratir el transport.

L'any trenta vaig traslladar-me a Lleida a treballar a la serradora on treballava un bon amic, Joan Serra. Poc després estava afiliat al Sindicat Independent de la Fusta com a conseqüència de l'expulsió per la CNT del nostre sindicat sota l'acusació de ser controlat pels polítics del BOC. Vaig ser secre-

tari del nou sindicat. Em vaig integrar de ple al Bloc Obrer i Camperol. Vam començar una campanya comarcal de proselitisme amb Jordi Arqué, Girone-lla, Estartús, etc. Vaig participar en alguns mítings juntament amb Carles Costa.

L'ambient s'enraria i jo i un altre xaval entràrem al Centre Lerroquista, estavellàrem mobles i cremàrem públicament un retrat de Lerroux i la bandera espanyola. Pocs dies després, el 6 d'octubre, la Generalitat i el poble al costat s'alçaren en defensa de la nostra independència. Manresa s'adherí a la lluita però el BOC no tenia armes i jo vaig assaltar una armeria del carrer del Cós i vaig proveir-me d'escopetes de caça i de cartutxos. Fracassada la insur-recció em va quedar un camí: escapar-me. Castellfollit del Boix fou el primer lloc. La presència de la Guàrdia Civil que havia començat la meua recerca em va aconsellar marxar. Vaig provar una nova sortida: Barcelona. Ignasi Roca, militant i taxista, m'hi va portar. El disgust dels avis de la casa per la por em féu canviar. Ara cap a Andorra. Josep Prat, veí, em va portar amb la moto fins a la Seu d'Urgell. Allà m'esperava un altre veí resident a Andorra, Salvador Sala, que m'hi va passar.

Tot semblava resolt. Però va passar que un grup d'atracadors van robar a la Caixa de Gironella i van fugir. Els homes de les Juntes d'Acció Popular

de Manresa, en funcions de policies, van sortir a la seva captura. Els van indicar que eren a Puigcerdà, després que eren a França o bé a Andorra. Allà es van dirigir i em van trobar. Vam discutir però van marxar. A les quatre de la tarda vingué a detenir-me la policia an-dorrana ja que havia estat reclamat pel Co-Príncep d'Andorra Monsenyor Guitart. A les 9 del vespre era a la duana i entregat a la policia espanyola, que em va traslladar a la presó de la Seu. El cap de la presó em va aconsellar que estigués molt al cas. Al matí següent m'emmanillaren i em deixaren dins del cotxe a la plaça, que estava plena de nois escolars que deien que jo era un capità de lladres. Jo no entenia res, tot era molt misteriós. Després de menjar es presentaren amb un altre detingut que no anava emmanillat. A la sortida de la Seu trobàrem un paísà que va preguntar si anàvem cap a Manresa i el varen fer pujar. Anàvem sis dins del cotxe. Un cop travessat Ogern trobàrem un gran bosc i hi paràrem a fer les necessitats, primer ells i després em convidaren a fer el mateix. Un cop a terra i ells dins el cotxe, el que havia vingut últim es va treure la pistola i anava a disparar contra mi. Vaig saltar dins del cotxe. Estava salvat. Em volien aplicar la llei de fugues, hi havia dos testimonis. Ara ho començava a entendre tot. Més tard, la premsa francesa d'esquerres va protestar de l'extradició, igualment la d'Andorra i també *El Diluvio* de Barcelona. Un cop a Manresa em deixaren aïllat a la caserna dels soldats durant tres dies. D'allà a la presó civil. Quan em traslladaren a la Model Marcel Augés esperava la meva sortida i va vigilar discretament fins a Barcelona. A la Model em posaren a la tercera galeria amb els "xorissos". Quinze dies més tard em jutjaren: tres mesos i un dia. Altra volta a la Model però ara a la cinquena galeria amb els polítics. El delictes era el d'assalt a l'armeria. Sobre l'extradició l'assumpte quedà clar: amb la credencial de policia i el permís van enganyar el Co-Príncep dient que era el capità dels atracadors. Per això no podia arribar a Manresa.

Un cop alliberat vaig tornar a l'empresa on treballava però no hi hagué readmissió. Vaig treballar fent de

manobre. Afiliat a la UGT, abans d'un mes ja era secretari del sindicat i el president era Florenci Clariana. Tres dies abans de les eleccions de febrer de 1936, sortint d'un míting d'Esquerra Republicana, el Vinyals àlies "Noi de la manta", acompanyat de sicaris de JAP va atemptar contra mi. Jo ja l'esperava i atent vaig protegir-me darrera d'un arbre on quedaren tres impactes de bala a l'alçada del ventre. A la barriada del Poble Nou durant molt temps aquell arbre era conegut per "l'arbre del Gamisans".

Així arribà el fatídic 19 de juliol. La primera missió que vaig fer va ser seguir els pobles on els del POUM teníem representació o militants, sempre acompanyat per un grup de milicians. En tornar ja havien començat els incendis d'esglésies i les execucions. El primer que vaig fer fou incautar-me de l'església del Poble Nou perquè no la cremessin. Vaig anunciar-ho amb el rètol "Incautada pel POUM" i aquest era jo perquè comptava amb la més bona confiança. A continuació una nota: "Destinat a Magatzem de Maquinària Agrícola". L'església avui es conserva igual.

Seguidament es formà el primer grup de milicians per reforçar les forces que lluitaven al Front d'Aragó comandades per Josep Rovira. En arribar al quarter Lenin de Barcelona, va resultar que Bayo, des de Porto Cristo, havia demanat ajut a la Generalitat. Li va ser concedit amb l'enviament de forces de les altres organitzacions i també de les nostres. Un cop acampats a Porto Cristo, Carles Costa i el cap militar van anar a trobar Bayo per proveir-nos d'avituallament. Ens van donar armes per atacar una torre i conquerir-la. Assabentat del que passava vaig afegir-me al grup, jo no sóc capità aranya. L'operació fou un desastre. Bayo aprofità l'ocasió, suposo, per la relació amb el POUM i ens menà al desastre. Els quatre o cinc cadàvers que trobàrem inflats i negres eren la prova inequívoca d'una recent operació fallida. En iniciar la marxa ens vam desplegar per un caminet amb pins plantats de poc. Llavors vam ser atacats per l'esquena per una metralladora situada dins de la població. Ens vam dispersar. Jo anava amb un grup de

cinc i quan vam arribar ens van disparar de cara amb una metralladora situada dalt d'una torre. Ens vam amagar com vam poder i esperàvem que es fes fosc per tornar al campament. Quan començava a fosquejar vaig veure un reflex del sol en els cascots dels soldats d'infanteria enemiga que començava a envoltar-nos. Vaig avisar els companys i vam escapar-nos de seguida. Pintó del POUM, d'Artés, va caure ferit o mort, no el vaig veure més. Jo vaig quedar ferit, però vaig poder arribar a les envistes de la badia a l'altra banda de la qual hi havia la Caserna General de Bayo. Els dos milicians em van recollir. Estava fora de perill. Em portaren a la barca que em conduiria al vaixell "Marqués de Comillas". El meu agraïment a aquells dos milicians de reraguarda que s'exposaren per ajudar-me a sortir d'aquell escorxador. Costa va esperar els que poguessin fugir, però va ser una inútil espera.

De nou a la reraguarda vaig trobar a Manresa el Dr. Lience Basil, que m'havia presentat al Dr. Santiago Duran del POUM i cirurgià de la Clínica de Sant Josep. Em convidà a acompanyar-lo a la Clínica i em presentà la mare superiora, Babila Urquizu. Això va fer que se'm despertés una idea. L'Hospital Local s'omplia de ferits i les infermeres, plenes de voluntat, eren inexpertes encara. La Clínica hauria estat una solució del POUM. Vaig exposar-li què significaria i que nosaltres per res no ens hi posàrem, que respectàrem l'administració i la devoció i que nosaltres, jo personalment, faríem tot el que podríem. El primer a estrenar-lo vaig ser jo. A darrers de gener de 1937 vaig ser internat per una pulmonia. Després vingueren els milicians i el cos mèdic. He llegit que Corvins s'havia incautat de la Clínica i no és cert.

No comprenc perquè els dirigents locals del POUM, tot i pregonar tant la seva lluita contra l'estalinisme —que els desposseïa de totes les llibertats, que empresonava els nostres militants, àdhuc morts, i que culminà amb el vergonyós assassinat d'Andreu Nin— no hi sortiren al pas. Té relació aquesta actitud amb la negativa que varen fer als historiadors negant la meva extradició d'Andorra? I additius a la condemna

per l'assalt a l'armeria i contra els lerrouxistes, i cremar la bandera i la fotografia? A més de l'atemptat que vaig sofrir tres dies abans de les eleccions que ens tornaren la llibertat? Es que temien que aquesta "cuqueta de fer llum" del carrer enfosqués la vostra aureola intel·lectual?

Un cop guarit de la ferida de Porto Cristo se'm designà Cap de la Columna Joaquim Maurín a Thiers, a les ordres de Josep Rovira que agrupava les forces de la Divisió. Els Fets de Maig arribaren aviat. Rovira fou empresonat i diversos pumistes es traslladaren Madrid on van aconseguir la seva llibertat. La Divisió 29 de Rovira passà a la direcció estatal militar. Molts militants compromesos tornaren a la reraguàrdia. A Manresa Nònit Puig, cap comarcal de la Unió de Rabassaires em demanà que passés a col·laborar amb ell en la propera inauguració de la Federació de Sindicats Agrícoles de Catalunya a la comarca de Bages. Uns 50 pobles a subministrar. Mentrestant perquè em pogués guanyar el salari em traspassà el seu càrrec de vocal del Tribunal d'Urgència.

Un fet criminal va succeir a Manresa. Florenci Clariana va assassinar un militant de la CNT. Clariana va passar pel tribunal on jo era vocal. Era culpable, però deixava una dona sola amb un fill de quatre anys i un altre de braços, quasi nadó. Jo vaig plantejar aquest situació a l'advocat Eduard Sanjuan que va ser el primer a posar-se al meu costat. Per unanimitat votàrem que havia estat en defensa pròpia i el varen posar en llibertat. Aleshores la CNT volia venjar-se matant-me. Segurament pensant que la seva llibertat era una maniobra política quan en realitat era un acte de sentiments, encertat o no.

A últims de juny de 1938 vaig ésser detingut pel Servei d'Intel·ligència Militar per haver intentat ajudar tres companys del POUM detinguts la nit anterior. A conseqüència de la detenció em van requisar tota la biblioteca. Un cop detinguts, dos cotxes ens traslladaren a Barcelona. Als tres companys els portaren a Montjuïc i a mi em deixaren a la "Xeca" de la Bonanova. Interrogat per Grimau tot acabà bé. Entre la documentació hi trobaren el meu car-

net de secretari del Ram de la Construcció i quasi dos fulls plens de tiquets pagats del Socors Roig. Amb això que em traslladaren a Montjuïc com els altres tres. Després em van portar al camp de concentració d'Ogern i després al camp de Roses on féiem una carretera cap a Cadaqués. A últims d'agost de l'any 1939 se'm presentaren dues persones molt elegants acompanyades pel "Jefe del Campo" i un cop identificat em digueren que venien de part d'en Clariana i que si jo acceptava el carnet del PSUC m'atorgaven el Comissionat d'una brigada de Carabiners. En el fons vaig agrair a Clariana aquest detall. Aquella nit ens escapàrem del camp jo i dos militants del POUM. Però després vam ser detinguts de nou per forces d'aviació instal·lades a Banyoles. Ens van portar a Girona i després ens van tancar al castell de Figueres. Quan es va produir la retirada ens van deixar en llibertat. Però també vaig marxar cap a França on ens van internar al camp de concentració.

El 1942 vaig retornar clandestinament a Barcelona. El primer company que vaig trobar va ser en Zanuy. Sabia la meua solitud i durant bastants diumenges vaig anar a dinar a casa seva i a les tardes m'ensenyava escacs en un cafè veí. Vaig anar ampliant el número d'amics pumistes fins que un dia el Paral·lel quan intentava comprar entrades per veure *Luces de Viena* se m'atansà un senyor i em mostrà una credencial tot dient: "Jefatura del Estado Mayor. Sígame". Cinc hores de cara a un reflector un dia i tres hores més l'endemà. Assabentat de la meua detenció el meu cunyat va anar a veure el Dr. Mora, metge del coronel López Moreno, el cap de la 2bis del servei de contraespionatge amb el qual no he tingut mai cap relació. Em posaren en llibertat.

Els pares de la meua promesa, avui la meua esposa, em digueren: Caseu-vos o bé anulem el compromís. Com que ens volíem, vàrem acceptar. Per evitar qualsevol nova detenció ens traslladàrem a residir a Vinaixa on teníem dues finques i la casa pairal. Molt aviat vaig formar part de la Cooperativa Agrícola i de la seva Junta de Compres i Vendes. Posteriorment en

Magí de Gamisans en la seva etapa com a primer comissari de la Columna Lenin, del POUM.

vaig ser president. Començava així una vida més casolana.

Abans de casar-me havia establert relacions amb els companys del POUM Jurado i Alberich. Enviava notes a França que publicava "La Batalla" a través de Fernández Jurado que feia d'enllaç. No obstant jo no vaig ingressar com ells al PSC-PSOE. Jo no he militat mai més en cap altra organització ni tan sols festejar-hi. He estat sempre fidel als que lluitaren amb mi per assolir un món millor en nom del POUM.

Un dia vaig rebre una petició del Govern Civil de Lleida en què m'invitaven a posar-me a la seva direcció per assolir càrrecs més importants, per ajudar a la consolidació de l'economia "En bien de España". La meua resposta fou la següent: "*Señor, en consideración a su persona y cargo no puedo negarme a aceptarlo, aunque dudo que pueda serle útil ya que vivo completa y voluntariamente alejado de toda actividad política y pertenezco a los discriminados*". En arribar la democrà-

cia vaig demanar-li al batlle local la documentació sobre aquell fet i em digué que tot havia estat cremat. En honor a la veritat he de dir que no vaig sofrir ni la més mínima repressió. Paperassa i carta del Governador la vaig enviar a Fernández Jurado perquè si em detenien pogués ser-me d'utilitat. La resposta fou: "*tranquil, no ets tu sol el que l'ha rebut*".

La vida anava fent-me vell. Aleshores m'arribà una vida menys dura. Vaig entrar de conserge a l'hotel Salou Park. El 1973 jo ja havia complert 65 anys. Aquella temporada era la darrera. Aprofitant un pont va venir Jurado i la Pilar a passar aquell cap de setmana a l'hotel i em van dedicar un homenatge.

Cant d'Amistat: *Ara que el dia s'allargafi el sol és viu i calent / em plau*

asseure'm a la plaça / al racó on no arriba el vent. // M'apar sentir com la vida / llisca suau i silent/mentre l'ahir s'oblida/en el fons del pensament. // Cerco l'amistat antiga/ i la servo dins del pit / i no sento la fatiga / de l'ull que se'm torna humit. // Estic rodejat d'afecte / a la platja de Salou / al costat de l'amic recte / que m'estima i em commou. // Platja de Salou. 4 de febrer de 1973.

Epíleg

Fa molts anys que he deixat la lluita quimérica, cansat i decebut, buscant la pau en la meua llar senzilla i humil, recordant el passat però serena la meua ment, lliure d'ocultacions del passat.

Puc haver sofert tants errors com els altres però res no m'avergonyeix o turmenta perquè no he robat, ni mort ni denunciat ningú, ben al contrari. La meua mare va ensenyar-me a ésser fort i a saber perdonar.

Magí Gamisans

Nota: Aquesta breu biografia va ser dictada oralment per Magí Gamisans i transcrita. L'autor hi va fer diverses revisions, la darrera el 4 d'abril de 1995. El text actual que oferim correspon bàsicament a la transcripció revisada. Jaume Serra i Carné.

L'ORQUÍDIA

**TEIXITS PER A SENYORA
TEIXITS PER A DECORACIÓ**

Sant Joan Bta. de la Salle, 12

08240 MANRESA